

"זה המקום לפגוש בפחדים שלך"

גואטמלה ידידותית וחייכנית,
אך היא יודעת גם לכשף, לאתגר
ולחשל. כך גילתה כתבת טרוולר
כאשר חצתה את העולמות של
המאיה, מהלוע המתפרץ של הר
געש עד המערות האפלוליות
והגיזגול הרוחש

נסיעה ברחובות מרוצפי האבן של העיר הקולוניאלית אנטיגואה. מימין: דמויות מתהלוכת השבוע הקדוש בחצר בית הספר של מנזר סנטה קטלינה בעיר

מאת עידיית אלנתן | צילום: נדי גרלד

אגם אטיטלן (Atitlán), אחד האגמים היפים בעולם, מכוסה לגמרי בערפל. צ'יצ'יקסטנגו (Chichicastenango), הידועה בצבעיה העזים, מתחבאת אף היא מפנינו תחת רעלה סמיכה של אדים. עשן מיתמר מבית הקברות של בני מאיה בעיירה, שבו השמאנים, או "שומרי הזמן" כפי שהם מכונים פה, מקימים מזבחות כדי לברך או לקלל, תלוי בבקשת הלקוח שהזמין אותם. המאוזוליאונים, שנראים כמו בתים קטנים, צבועים בצבעי פסטל, ובית הקברות ססגוני בצורה משונה.

איך זה שהאנשים לא מפחדים לגור פה. הוא מושך בכתפיו. "בזכות הרי הגעש יש לנו כזה קפה טוב," הוא עונה בחיוך.

לראות את בטן האדמה מתהפכת

כמה ימים אחר כך, כשאנחנו עוברים ליד הכפר השוכן ממש למרגלות הר הגעש פקאיה (Pacaya), הר הגעש הפעיל ביותר בגואטמלה שאפשר לטפס עליו, אני מבינה שיש אנשים שחיים קרוב הרבה יותר לסכנה. רק לפני שנתיים התפרץ ההר, שגובהו כ-2,550 מטרים, וכיסה את כל הערים השכנות בשכבת אפר געשי של כמה סנטימטרים.

בעיטורי צבע עשירים, נוסעים לצד טוקטוקים שיובאו מהודו ואופנוענים שרוכבים ללא קסדות, ומאחורי כל הצבעוניות הקליידוסקופית העליונה הזאת מתנשאים החרוטים של שלושה הרי געש, שעל הרקע הכהה שלהם העיר נראית כמו ציור יפהפה על קנווס. לפחות ברגע זה.

אנטיגואה, שנוסדה במאה ה-16 והייתה בירתה של גואטמלה, נחרבה ב-1773 ברעידת אדמה שבעקבותיה איבדה את הבכורה לגואטמלה סיטי. הרי הגעש סביבה הראו לה את נחת לועם שוב ושוב. אחד מהם, פואגו (Fuego), עדיין פעיל ועלול להתפרץ בכל רגע. על בירה גאיז' ורום סקא' פה באחד הברים המלאים מטיילים בשדרה הראשונה, אני שואלת את דוד

התעופה בגואטמלה סיטי. מעין הרגשה פנימית מטרידה שמשוה עומד לקרות לי כאן.

אנטיגואה (Antigua), שאליה אנחנו נוסעים היישר מנמל התעופה, מצליחה להשכיח ממני את הדאגה. אנחנו מסתובבים ברחובות מרוצפי האבן בין הבניינים הקולוניאליים המרשימים של העיר והבתים הנמוכים הצבעוניים; בנות מאיה בבגדים בצבעי ורוד וסגול מחייכות אלינו במאור פנים בשוק המקומי ומציגות שפע של מוצרי טקסטיל ארוגים בגווני עזים שהם תאווה לעין, ופירות טרופיים שהם תאווה לחך; אוטובוסים ציבוריים, שבעברם שימשו להסעת תלמידים בארצות הברית וקושטו כאן

"אצל בני המאיה המציאות היא ערפל," אומר לי דוד ראייס, המדריך הגואטמלי שלנו. "האדם לא יכול לראות את המציאות כפי שהיא ממש אלא במוות. לכן המוות דווקא צבעוני." כמנהג המקום, דוד מקיף את בית הקברות ולא חוצה אותו, "כדי שהרוחות לא ידבקו אליך." אני עוקבת אחריו בצייתנות. מה שבטוח בטוח.

ריח העשן מלווה אותנו גם מחוץ לבית הקברות. זהו סוף חודש אפריל, העונה היבשה, והחקלאים מבראים באש חלקות יער שבהן יעבדו גידולים. האובך, הערפיה, העשן והערפל יוצרים מעין אווירת פילם נואר בסגנון מרכז אמריקני, שמוינה את תחושת הבטן המזוהה שפקדה אותי כבר בנמל

אגם אטיטלן נמצא בקלדרה געשיית, ועל גדותיו שלושה חרוטי הרי געש. למטה: בימי חמישי וראשון מתכנסים תושבי הכפרים בשווקים הסטגוניים של צ'צ'יקסטנגו

דווקא הסכנה היא שעשתה את פקאיה למגרש המשחקים של מקומיים ותיירים כאחד. מטיילים מכל רחבי העולם נוהרים כדי לטפס על מורדותיו ולהצטלם עם מרשמלו שנצלה על גחלי לבה. אבל התוכנית של הגברים בינינו היא אחרת. אנחנו אמורים להעפיל בשעות הערב אל לוע ההר ממש. כמי שמעדיפה חוויות מתונות בסיכון אפסי, אני חוששת שהתוכנית הזאת מסוכנת ומאתגרת מדי. כשאנחנו מגיעים לתחילת המסלול, תחושת הבטן העמומה שלי הופכת להיות כאב בטן ממש. משהו יקרה לי כאן. אנחנו פוגשים את החבורה שתלווה אותנו - שוטרים צעירים של מש"טרת התיירות, שאמורים לשמור על ביטחוננו (בעבר היו כאן מקרים של שוד, ולכן ליווי משטרתית הוא חובה בשעות הערב), שני בני הכפר פקאיה שמגיעים עם סוסים למקרה שנעדיף לעבור לרכיבה, ומדריך הטיפוס, סואר פרלטה, אף הוא בן הכפר, שכמו גואטמלים נוצרים רבים רוחש חיבה עזה לישראל.

"הזמן שלנו קצר", אומר לנו סואר. "עוד מעט כיוון הרוח ישתנה ויעיף את הגו הגעשי לכיווננו. אנחנו צריכים לרדת לפני שזה יקרה. לכן נעלה מהר ונרד מהר." אנחנו מתחילים לטפס בשביל מסודר ומטופח להפליא. זו לא ארץ הפרא שאני מצפה לפגוש, ואני תוהה אם אני מרגישה הקלה או אכזבה. מה שבטוח הוא שאני חשה מאמץ גדול. אחרי כחצי שעה סואר פוקד עלינו לעלות על הסוסים כדי להאיץ את הקצב. מעל גבו של סוס אני יכולה להרים את הראש וליהנות מנופי היערות והמטעים שממלאים את העיניים בירוק. "בשלב מסוים למדתי שצריך להתאים את מסלול ההליכה למטיילים", אומר סואר, שהוכשר להדרכה בפקאיה כחלק מתוכנית האקורתיירות במקום. "האירופים אוהבים טיפוס אטי, עם הרבה סיפורים והסברים. האמריקנים אוהבים לעשות כסף." והישראלים? אנחנו שואלים. "הם מחפשים אתגרים", הוא מחייך. "הם תמיד מבקשים להגיע ללוע." השביל המסודר מגיע לסיומו, והנוף נפתח אל מדרונות רחבי ידיים של אפר וחצץ געשי שחור, שמתנשאים מעלינו ומתחתינו בתלילות. הערפל מוסיף להם נופך מסתורי. השמש שוקעת, ובאופק המאדים כבר נראה הלוע המעשן של ההר. אנחנו מוקפים כעת בנופי כוכב לכת זר, וסואר פוקד עלינו לרדת מהסוסים ולהשאיר את הציוד כדי שלא יכביד עלינו. הגענו לשלב הגמר.

אני מביטה למעלה. זווית של יותר משבעים מעלות מתנשאת מעליי. זה נראה אכזרי כל כך עד שאני צוחקת בקול. את הלב שלי, שאת פעימותיו נדמה לי שכולם יכולים לשמוע, זה לא מצחיק. אנחנו מטפסים בסיוע של מקלות הליכה. החצץ מחליק וההתקדמות אטית. אני מביטה רגע לאחור ונחרדת. אני לא רוצה לרדת איך אחזור. ירידות תלולות הפחידו אותי מאז ומתמיד, וזו עולה על כל זווית. אני כבר מדמינת כיצד אני נעמדת בגובה ההר בדמטיות ומסרבת לרדת. המחשבות גורמות לי לאבד ריכוז ואני מחליקה לאחור. סואר נבהל. "אסור לכם ליפול עכשיו!" הוא מזהיר. "כל נפילה קטנה עלולה להסתיים בגלגול למטה לאורך כל המדרון." אני מתרכזת בצעד הבא שלי, והריכוז והאדרנלין משכיחים ממני את הפחד במשך 40 הדקות הבאות.

"יש פעילות חזקה היום!" צועק לעברנו בהתלהבות אחד המלווים שמ"גיע ראשון למעלה. אני עושה מאמץ אחרון, והמראה שמקבל אותי מכה אותי בתדהמה. לוע הר הגעש המתפרץ, הפתח לגיהנום בכבודו ובעצמו, נגלה לעינינו, מצמיח ומהפנט. הפקאיה מספק את הסחורה במופע אוריקולי מרשים במיוחד: לבה מתערבלת בכתום עז, ענן של עשן מיתמר מעלה, פיצוצים עזים נשמעים וממטרי זיקוקים של אבנים לוחטות נורים אל על. צווחות ההתרגשות שלנו נבלעות בשאון ההתפרצות. כולם, כולל השוטרים, מצלמים משולהבים. אני מרותקת למראה הנדיר, מנסה לא לאבד אף שנייה מהחוויה הזאת. אין הרבה רגעים שבהם אדם יכול לעמוד מול התהליכים שיוצרים את כדור הארץ, לראות את הבטן האדומה והמ"תהפכת שלו, לשמוע את נהמתו האדירה.

אחרי כמה דקות סואר מתחיל להראות סימנים של דאגה. הרוח משנה כיוון והוא מחליט לרדת. אני מסתובבת וזוכרת באלכסון המטורף שאני צריכה להתמודד איתו עכשיו. "אני מפחדת", אני אומרת לסואר. "זה מה שכל אחד מרגיש עכשיו", הוא עונה בחיוך חם. אני מתחילה לרדת בחשש, אך אז מגלה לשמחתי שאי אפשר לראות את כל המדרון אלא רק עד מרחק קצר המואר בפנס. המוח שלי מפסיק לשדר אותות מצוקה ואני ממשיכה להתקדם בביטחון.

שיכורים מאדרנלין אנחנו חוזרים בקבוצה מלוכדת ובמצב רוח מרומם במיוחד. בדיחות נורקות לאוויר, קולות הצחוק מבקיעים את השקט. העל"טה המוחלטת מזמינה סיפורים מסמרי שיער על הכשות נחשים וציזובטים על רוחות הרפאים ששוכנות במקום. אני נזכרת בילדותי, כשהיינו שבים בערב בחבורה מלאים בחוויות אחרי שעות של הסתובבויות בחוף. באותם ימים כל טיול קצר ברחוב לא מוכר היה דבר מלהיב. כל שני עצים היו יער עבות ואפל. כשאתה ילד החיים הם הרפתקה. עם הגיל העולם הופך מוכר ומוכן עד שעמום. והנה, פתאום, הרפתקה של ממש. כשאנחנו עוזבים את הפארק אני פולטת אנחת רווחה. אני מניחה בהקלה שהשלב המפחיד של הטיול כבר מאחוריי. אבל לגואטמלה יש תוכניות אחרות.

הכניסה לשולם השאול

אנחנו עושים את דרכנו צפונה למחוז אלטה ורפס (Alta Verapaz), למערות קנדלריה (Cuevas de Candelaria), מערכת קרסטית שמסתעפת לאורך כ-22 קילומטרים. מתוך הערפל הממשיך ללוות אותנו מתנשאים עצי ציבה גדולים, העץ הלאומי של גואטמלה, שעל פי האמונה שורשיו מחברים בין השאול ובין העולם העליון. בתי חווה קטנים עם גגות אדומים מציצים מתוך צמחייה טרופית ירוקה, ולאורך כל הדרך מתפרשים לצדנו נו מטעים של הל, גיאבה, בננה, אבוקדו, קפה ותירס. משאיות פתוחות מסיעות אינספור אנשים. חלק מהם נאחזים בצדיהן, כמעט נשפכים מהן, פועלים בדרך לעבודה שוכבים על גגות של טנדרים, אנשים בשולי הדרך סוחבים שקים על הגב.

בצאתנו מהרכב אנחנו מתקבלים בתשואות רמות של ציקדות, שנשמעות כעוד אלפי נורות פלואורסצנטיות. המקום עוטה צמחייה ירוקה, ומתחתינו וורם נהר רגוע שילדים שוחים בו. את פנינו מקבלים שני בחורים, בני הקהילה המקומית שמנהלת את האתר. אחד מהם נושא על גבו סל צבעוני, ואני תוהה מה יש בפנים.

אנחנו הולכים בדרך מישורית של שדות תירס ועצי קקאו. החום עז והל"חות אינמה. חרקים מתעופפים מכל עבר, ואני מססת את עצמי בכמות נדיבה של דוחה יתושים. לאחר כשני קילומטרים אנחנו מגיעים למערת בומביל פק (Bombil Pek). אני מסתכלת מטה אל חלל המערה, שקירותיו נופלים לעומק של יותר מ-60 מטרים. כשאני שואלת איך יורדים הבחור מוציא מהסל חבל סנפלינג.

אני מנסה למשול ברוחי כשהוא וחברו מכינים את ציוד הגלישה. אחד מהם מסביר לי בספרדית כיצד לרדת, ודוד מתרגם. אני לא מבינה. הוא מסביר שוב. אני מסרבת להבין. מדריך הסנפלינג מושיט לי כפפות וחוגר לי את הרתמה. "החיים שלך תלויים בחבל הזה", אומר דוד. "תחזיקי חזק." אני מתמלאת זיעה, הבגדים נדבקים לי לגוף. אני יוצאת לדרך. הקירות חולפים מצדדי בתלילות. אני נאחזת בכל כוחי בחבל, עושה מאמץ עילאי לא לשחרר את האחיזה מהר מדי כדי לא להחליק. אחרי זמן שנראה כמו נצח אני נוחתת על הקרקע. אני מתנשמת, רועדת כולי, אך כמו ילדה אחרי נסיעה מטורפת ברכבת הרים, מתחשק לי לעשות את זה שוב.

אנחנו מטפסים החוצה בסולם מפחיד לא פחות מהסנפלינג וממשיכים הלאה למערת קנדלריה, עולם קרסטי אפל, יפהפה ומבעית בבטן האדומה. ראשים של חיות, מסכות, פרצופים של אנשים, עצמים מוכרים ובלתי מוכרים ניבטים אליי מכל עבר - מהתקרה הגבוהה, מהקירות, מהקרקע.

על פי אמונת המאיה, מערות כמו זו במערך הקרסטי קנדלריה הן כניסה לעולם השאול; בין שמים וארץ בעת ירידה בסנפלינג מגובה 60 מטרים אל קרקעית מערת בומביל פק

דרוש מזל כדי לראות את הציפור הלאומית הנדירה של גואטמלה מבעד לצמחייה הטרופית ביער הענן של שמורת הקצלים; מופע הזיקוקין המרשים של לבה המתפרצת מתוך הלוע של הר הגעש פקאיה

כדאי לדעת

גואטמלה

כדי להכיר את המדינה המרכז אמריקנית לעומק כדאי להתנסות בחוויות יוצאות דופן ולהתארח במקומות המעניקים חוויה מקומית, המשלבת אתר נופש טרופי בעיר גלובלית.

לישון

Hotel Casa Santo Domingo, Antigua

מנזר מהמאה ה-17 שהוסב למלון פאר, בעל גנים מטופחים, שרידים ארכיאולוגיים ואווירה מיוחדת, בעיקר בלילה כשהמקום מואר בנרות.

Casa Imperial, Cobán

מלון בוטיק בסגנון משפחתי.

Candelaria Lodge

מלון בונגלו לצד מערות קנדלריה (מזכר בכתבה).

Hotel Jaguar Inn, Tikal

לודג' ידידותי ונוח בפארק

טיקאל, מרחק הליכה

מהעתיקות.

לנסות

הדרכה: דוד ראיס, סוכנות

הנטיעות Martsam Tour,

www.martsam.com

טיפוס על הר הגעש מקאיה,

סזאר פרלטה 8251*5993*502.

סנפלינג במערת בומביל פק

cuevasbornbilpek@gmail.com.

לאכול

Hotel Museo Mayan Inn

המסעדה של המלון הזה

בעיירת השוק צ'צ'יקסטונגו

מציעה מנות טיפוסיות

מהמטבח הגואטמלי המסורתי,

502*5966*7637.

Posada Caribe

לודג' מטיילים אקולוגי סמוך

לאגס פטשטון, שגם מכין

ארוחות מסורתיות ממוצרים

אורגניים. הבעלים, חוליאן

מוק, יתבל את הארוחה שלכם

בהרבה סיפורים והומור,

502*5304*1745.

El Adobe

מסעדה בגואטמלה סיטי

המגישה אוכל מסורתי משובח

לצלילי מרימבה,

502*2221*0567.

הכתבת והצלם היו אורחי

INGUAT,

Guatemala Institute for

Tourism

שהתיישבו בו והקימו כפרי נופש.

אבל השיא של עולם המאיה עוד מחכה לנו בטיקאל (Tikal), אחת מערי המאיה המרשימות ביותר במרכז אמריקה ואתר מורשת עולמית של אונ"ס. העיר המלכותית, שהמבנים החשובים בה נבנו ביער הטרופי בשנים 600-900 לספירה, שוכנת בתוך פארק לאומי עשיר בחיי בר המשתרע על 576 קילומטרים רבועים. אלפי מבני אבן מצויים כאן, אך רק מעט מזער מהם נחשפו.

אנחנו מסיירים בפארק תחת שמים בהירים. קריאות של תוכים בשלל צבעים מלוות אותנו, קופי עכביש נתלים על העצים לצד טוקנים מפוארי מקור, ציפורי טרוגון אפור זנב - קרובותיהן של הקצל, הציפור הלאומית של גואטמלה - חולפות על פנינו בהבהובים מתכתיים של אדום וירוק. יותר מ-300 מיני עופות חיים כאן. וגם חמישה מיני חתולים, בהם פומה ויגואר. שומר עם מצ'טה מספר שרק לפני שבוע חלף לידו יגואר שרדף אחרי מכרסם. אני תוהה אם הוא אמור להתגונן נגד יגואר עם המצ'טה, אך הוא עונה שהיא רק נגד נחשים. נגד יגואר אין מה לעשות.

בשעת אחר הצהריים מתפזרים גדודי התיירים שצבאו על האתר במשך היום. אנחנו מסתובבים בין מבני האבן - פירמידות אדירות, מקדשים, מבני מגורים, מצבות, מזבחות, לוחות אבן שחוקים עליהם הירוגליפים שמייצגים רשימות היסטוריות, הגות, חישובים אסטרונומיים. בכל מקום אפשר להבחין בתלי מבנים גבוהים שלא נחשפו החבויים תחת צמחייה, שורשי עצים מתפתלים סביב בסיסם.

דוד מציע שנעלה לתצפית ממקדש מספר 5 המתנשא לגובה 57 מטרים, השני בגובהו בטיקאל. בשלב הזה הטיפוס על מדרגות במבני המאיה הוא חלק משגרת היומיום שלנו. אני לא חושבת פעמיים ומתחילה לעלות. פרט למקדש 4, המבנה הגבוה ביותר שיש בו מדרגות עץ בטוחות, טיפוס עצמאי על הפירמידות הגבוהות אסור כיום ואפשרי רק באישור מיוחד ובליווי מודריך. המדרגות תלולות, צרות, ולא תמיד מאפשרות מדרך בטוח לרגל. העלייה מתישה. בשלב הזה אני עוד לא יודעת שאיסור הטיפוס חל לאחר שתירת נהרגה כאן. כשאני מגיעה למעלה ומביטה מטה אני מבינה לכד את גודל הטעות שלי. השיפוע תלול להחריד, ושלא כמו בפקאיה, כעת אני רואה אותו באור, ברור ומאיים.

אני מתיישבת ומכסה את העיניים. "כבר עשית דברים מפחידים יותר מזה," אומר לי דוד, מופתע מהדרמה הבלתי צפויה. "אתה לא מבין," אני עונה בדמעות כמעט. "ככה בדיוק נראים החלומות הכי גרועים שלי!" דוד מחייך. "ובכן, החלומות שלך התגשמו. עכשיו תיהני לפחות מהנוף." אני מנסה להירגע ומביטה סביבי אל פאר העבר של מבני המאיה. השמים מאדימים לשקיעה מלכותית. רוח קרירה נושבת, תוכים צורחים מכל עבר, השאגנים מתארגנים ללינה ומתחילים לשאוג שוב. אל אלה מצטרפים כעת גם רעמים.

"פחד הוא דבר עתידיני. את מפחדת ממשוהו שעוד לא קרה," מעודד אותי דוד כשאני מנסה לאזור אומץ ולרדת למטה. גשם מתחיל לרדת והאבנים הופכות רטובות ומחליקות. אני נזכרת בדבריו של פעולן פרקור שאמר כי אין שוני בין פעולות שנעשות בגבהים לאלה שנעשות בגובה של מטר. ההבדל הוא רק בראש. "אני יורדת במדרגות כל החיים," אני משגנת לעצמי ופוסעת לאט-לאט. כשאני מגיעה למטה המתח משתחרר בבת אחת ואני פורצת בצחוק גדול. תחושת הבטן הרעה שליוותה אותי מתחלפת כעת בתחושת ניצחון. אני מבינה שהרבה דברים קרו לי כאן, אך עם כולם הצלחתי להתמודד באופן שאולי לא הייתי יכולה לעשות במקום אחר.

החשכה יורדת. אנחנו ממשיכים להסתובב בג'ונגל לאור ירח מלא שיוצר אווירת כישוף מיסטית. פתאום נשמע דרדרור של אבנים ורחש בין העצים. אנחנו עוצרים ומביטים סביב ואז שומעים מעין נהמת התנשמות.

"יגואר," אומר דוד. אבל אני כבר לא מפחדת. ●

מבני עיר המאיה טיקאל מאפילים על ההולכים ביניהם. בעמוד ממול: ציור קיר של הפירמידה הגדולה של טיקאל בעיירה לחוף אגם פטן איצה

הפנס שלי מאיר על פנים בעלות עיניים ודוניות במיוחד. הדמות מיישירה אליי מבט, ונדמה שהיא חורצת לי לשון. אני מזוהה את הפנס בבהלה ומאירה עכביש ענקי. על הארץ ערוכים חרסים עתיקים בתוך מעגלי אבן נים מאולתרים.

"על פי האמונה המערות הן כניסה לעולם השאול, 'שיבלבה', המקום של הפחד. זה המקום שנוצר בו קשר עם עולם המתים," דוד אומר וקולו מהדהד, המילים נחלשות מפיו לאט, כמו טיפות המים מהנטיפים. "זה גם המקום לפגוש בפחדים שלך, להתמודד איתם, לאתגר את עצמך." דוד מורה לנו לכבות את הפנסים ולשבת בשקט, לתרגל את השיבלבה. חשכת מוות מכסה אותנו כמו שמיכה עבה מכף רגל ועד ראש. האישונים שלי מתאמצים להשיג מעט אור, אך נוחלים מפלה מוחלטת. אני מתחיי לה לחשוש. מה אם תהיה רעידת אדמה והמערה תיסתם? הדממה מעיקה עליי. למה אני לא שומעת אף אחד? אני מתפתה לדבר, אבל שותקת. העיניים שלי מוותרות לעלטה ונעצמות. אני תוהה אם באמת יש כאן רוחות פראים.

"זה המקום לפגוש בפחדים שלך," מהדהדות המילים של דוד בראשי כשאני הולכת לישון באותו ערב בלודג' קנדלריה (Candelaria Lodge), מלון וילות יפהפה באמצע הג'ונגל. המלון מוקף כולו בגנים טרופיים פורחים ומטופחים, שמכילים אינספור מיני צמחים ועצים, אשר טובלים בתוך הירוק הטבעי השופע של הסביבה. הווילה שבה אני ישנה, שהיא בעלת גג מסורתי מענפי דקל, מעוטרת בקישוטים בסגנון המאיה - פסלים, אריי גים, מסכות. אך מה שנראה בעיניי כה יפה ביום נראה פתאום מפחיד בלילה. אני שומעת קולות של חיות מהיער בחוף ונזכרת בבית הקברות בצ'צ'יקסטונגו, בסיפורי הרוחות של סזאר ובשיבלבה. הפולקלור של בני מאיה, שעוסק רבות בעולם המתים, מלווה אותנו לכל מקום במסע

